

Одним із важливих елементів економічної ефективності функціонування ЗДО є стан їхнього матеріально-технічного забезпечення. Впродовж останніх років в області має місце покращення матеріально-технічної бази ЗДО. Модернізація матеріально-технічної бази здійснюється в напрямі будівництва нових закладів, реконструкції та ремонту існуючих приміщень, газифікації та модернізації технологічного обладнання, ремонту та реконструкції ігрових і спортивних майданчиків, забезпечення закладів комп'ютерною технікою для навчальних та управлінських цілей. Вагома роль у цьому процесі належить обласному конкурсу проєктів місцевих ініціатив у Львівській області (до 2019 року – конкурс проєктів місцевого розвитку), який реалізується в регіоні з 2016 року. Водночас площа приміщень зростає нижчими темпами, ніж чисельність вихованців дошкільних закладів. Іншою проблемою є недотримання нормативів через зростаючий попит на послуги дошкільних освітніх закладів. Зокрема при нормі 13,5-14,5 кв.м. загальної площі приміщень на одного вихованця у області є лише близько 8,0 кв.м., з яких майже 60 % становлять площі групових (до складу яких входять роздягальня, ігрова, спальна, буфетна) приміщень, що в розрахунку на одного вихованця становило 5,0 квадратних метри. А, отже, реальна площа приміщень, що припадає на одного вихованця, становить близько 40 % від нормативно встановленої.

Основні проблеми дошкільної освіти:

У сфері дошкільної освіти ключовими проблемами є:

- невідповідність існуючих потреб можливостям забезпечення здобуття цієї освіти дітьми дошкільного віку. Незважаючи на достатньо високий рівень охоплення дітей дошкільною освітою у Львівській області, доступ до неї залишається нерівним. Найгірша ситуація з охопленням дітей 3-6 років дошкільною освітою склалась у сільській місцевості в гірських районах області;
- наявність черги до ЗДО, що призводить до порушення нормативів наповнюваності груп ЗДО, погіршує умови праці та умови здобуття освіти;
- те, що в умовах децентралізації влади вся відповідальність за функціонування системи дошкільної освіти покладена на органи місцевого самоврядування (від забезпечення рівного доступу до послуг дошкільної освіти до забезпечення її ефективного функціонування). Органи місцевого самоврядування стикаються з низкою проблем, основною з яких є відсутність достатнього фінансового ресурсу на утримання закладів дошкільної освіти, що спричиняє їх неспроможність виконати покладене на них завдання щодо забезпечення рівного доступу до послуг дошкільної освіти;
- нерівномірність у забезпеченні ЗДО міських та сільських поселень висококваліфікованими працівниками. Диспропорції, що виникають при забезпеченні педагогічними працівниками закладів дошкільної освіти, лише посилюють відсутність рівного доступу до якісних освітніх послуг для дітей у сільській місцевості;
- необхідність суттєвого покращення умов праці педагогічних працівників ЗДО, матеріально-технічного забезпечення закладів;
- відсутність дієвого механізму залучення випускників педагогічних закладів вищої освіти для роботи у сфері дошкільної освіти.

ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Освітня мережа

Однією з основних складових системи освіти є освітня мережа. Особливістю мережі закладів загальної середньої освіти Львівської області, як і країни в цілому, є її надмірна розгалуженість, успадкована від системи радянської освіти. Розростання шкільної мережі продовжувалось і в роки незалежності, після 1991 року, з досягненням свого піку у 2003-2004 н.р., коли у Львівській області налічувалось 1492 одиниці закладів загальної середньої освіти (для порівняння у 2020 році – 1194 одиниці). Проблема полягає в тому, що зростання шкільної мережі не відповідало демографічній ситуації в області: за останні двадцять п'ять років чисельність учнів скоротилась на 28,6 %, тоді як кількість освітніх закладів скоротилась на 19,1%, а чисельність вчителів лише на 6,5%. Все це сприяло нераціональному використанню фінансового ресурсу (який часто спрямовувався більше на утримання закладу, ніж на учня) та зниженню якості наданих послуг. Слід зауважити, що найбільшої оптимізації освітня мережа зазнала у роки проведення реформи децентралізації та секторальної реформи освіти: за останні чотири роки чисельність закладів загальної середньої освіти скоротилась на 12,4% при зростанні чисельності учнів на 8,4%.

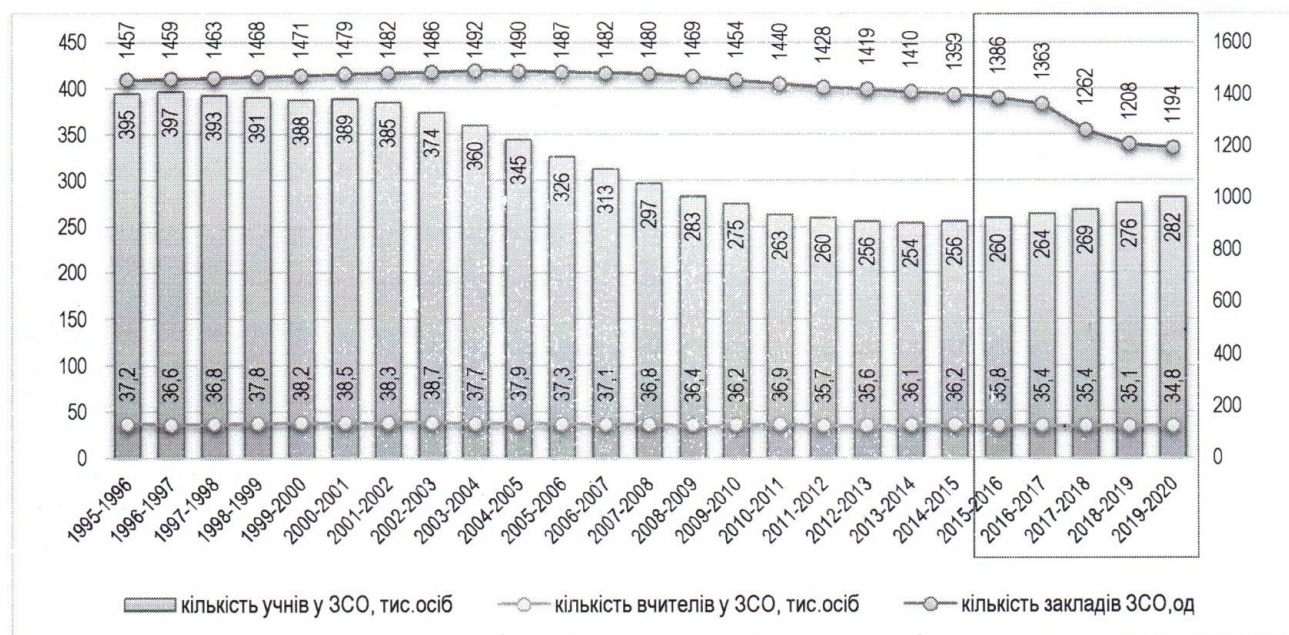

Рис 26. Динаміка кількості учнів, вчителів та загальноосвітніх закладів Львівської області у 1995-2020 рр.

За даними Державного комітету статистики

Невідповідність загальноосвітньої мережі демографічній ситуації у Львівській області є значною порівняно з іншими областями, адже маючи найбільшу кількість закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) область характеризується середнім значенням кількості учнів на 10 тис. населення. Це пояснюється тим, що у Львівській області значною є частка сільського населення та населення гірських районів, а розміщені у них ЗЗСО часто є малокомплектними.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ЛЬВІВЩИНИ

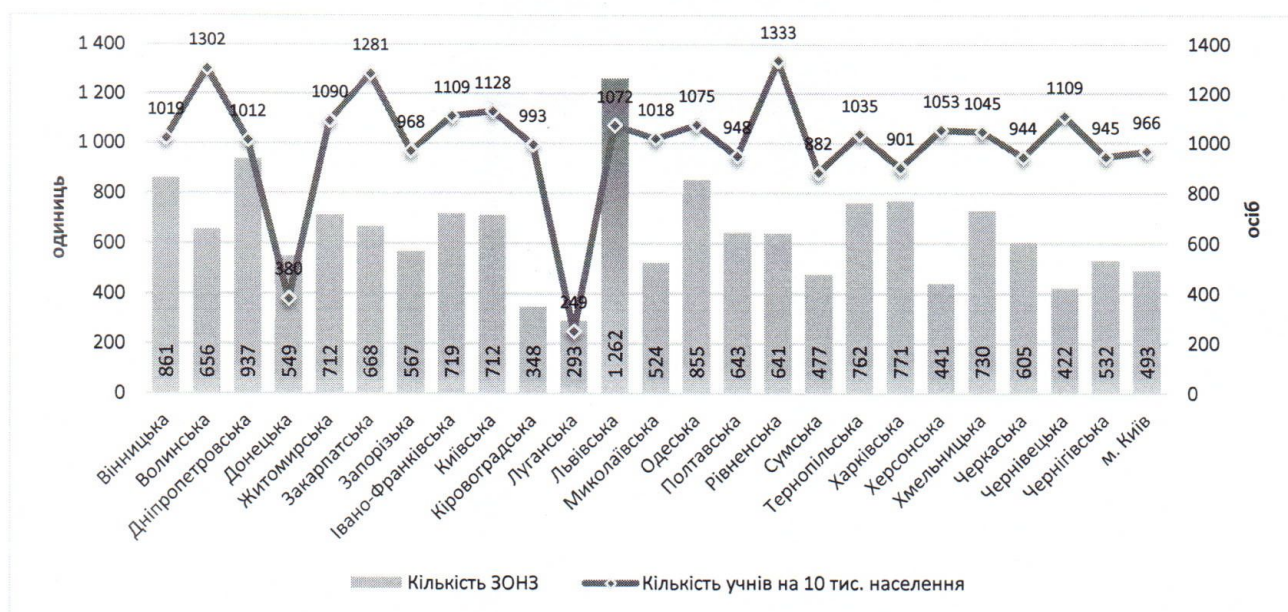

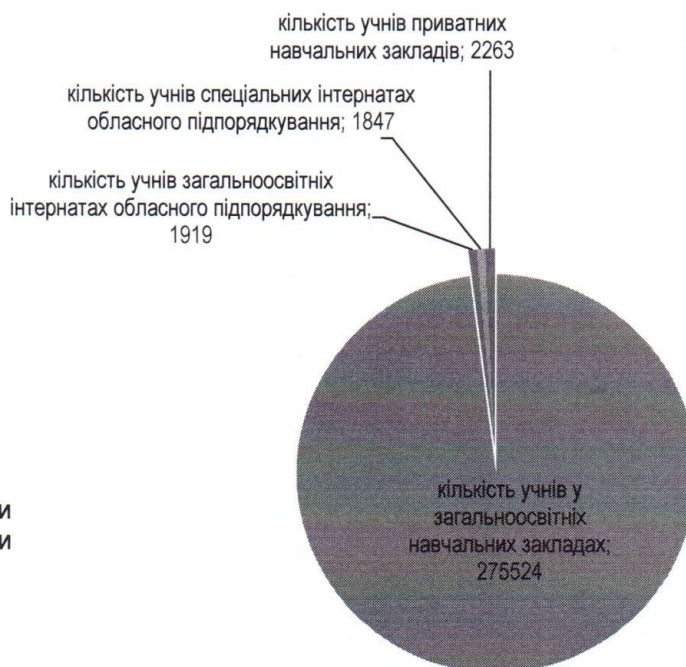
Рис 27. Кількість закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) та учнів за регіонами України, 2018-2019 н.р.

*За даними Державного комітету статистики

У 2019 році у Львівській області функціонувало 1170 закладів комунальної власності, що підпорядковані МОН України, з них 1145 ЗЗСО, 6 загальноосвітніх інтернатів, 19 спеціальних інтернатів та 21 приватний заклад загальної середньої освіти (20 закладів у м. Львові та 1 заклад у Жидачівському районі). Частка приватних закладів у загальній структурі ЗЗСО становила 1,7%. Левова частка дітей навчалась у навчальних закладах комунальної власності – 279290 учнів (99,2%) та 2263 (0,8 %) у приватних навчальних закладах.

Рис 28. Розподіл учнів Львівської області у 2019/2020 навчальному році за типами закладів

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА та Інституту освітньої аналітики МОН України

У 2017-2019 рр. в області кількість закладів загальної середньої освіти комунальної власності зменшилась на 72 одиниці - з 1242 у 2017 році до 1170 у 2019 році, а кількість учнів за цей період зросла на 13 тис. осіб - з 266,0 тис. осіб до 279,3 тис. осіб.

В обласному центрі у 2019 р. функціонувало 127 ЗЗСО комунальної власності, у яких навчалось 83,5 тис. дітей. Це на 5,2 тис. дітей більше, ніж у 2017 році. У містах обласного значення у 2017-2019 роках кількість ЗЗСО комунальної власності скоротилась з 206 до 204 (у м. Дрогобич), натомість кількість учнів зросла з 117,9 тис. осіб до 124,8 тис. осіб.

Найбільше скорочення ЗЗСО відбулось у сільській місцевості - у районах та ОТГ чисельність ЗЗСО скоротилась на 70 одиниць з 1036 одиниць у 2017 році до 966 одиниць у 2019 році, а чисельність учні за відповідний період зросла на 6,7 тис. осіб, з 154,5 тис. осіб до 147,8 тис. осіб.

Таблиця

Таблиця 7. Динаміка освітньої мережі Львівської області 2017-2019 рр.

	2017 р.		2019 р.	
	навчальні заклади комунальної власності	кількість учнів	навчальні заклади комунальної власності	кількість учнів
м. Львів	127	78 385	127	83 537
м. Борислав	12	4 299	12	4 439
м. Дрогобич	19	9 851	17	10 280
м. Моршин	1	580	1	525
м. Новий Розділ	5	2 814	5	2 794
м. Самбір	10	4 187	10	4 420
м. Стрий	13	6 849	13	7 230
м. Трускавець	3	2 111	3	2 311
м. Червоноград	16	8 854	16	9 249
Всього міста обласного підпорядкування	206	117 930	204	124 785
Бродівський	47	6 408	42	6 550
Буський	34	5 114	31	5 364
Городоцький	45	7 462	37	6 887
Дрогобицький	62	6 703	58	5 950
Жидачівський	30	3 307	27	3 338
Жовківський	73	12 436	64	12 566
Золочівський	46	6 767	42	7 016
Кам.-Бузький	26	5 403	18	3 456
Миколаївський	27	5 926	22	5 164
Мостиський	19	1 742	16	1 482
Перемишлянський	40	3 946	26	2 563
Пустомитівський	53	10 474	27	5 694
Радехівський	29	5 092	22	2 332
Самбірський	24	3 552	15	1 784
Сколівський	53	5 323	34	4 236
Сокальський	68	9 301	57	7 797
Старосамбірський	64	6 265	54	5 989
Стрийський	46	5 682	44	5 893
Турківський	49	5 586	48	5 772
Яворівський	68	15 807	67	16 650
Всього по районах	903	132 296	751	116 483
Всього по територіальних громадах	133	15 837	215	38 022
Разом в області	1 242	266 063	1 170	279 290

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

У 2019-2020 навчальному році в територіальних громадах області функціонувало 82 заклади загальної середньої освіти, де навчалось близько 38 тис. учнів, що становить 13,8% усіх учнів ЗЗСО області.

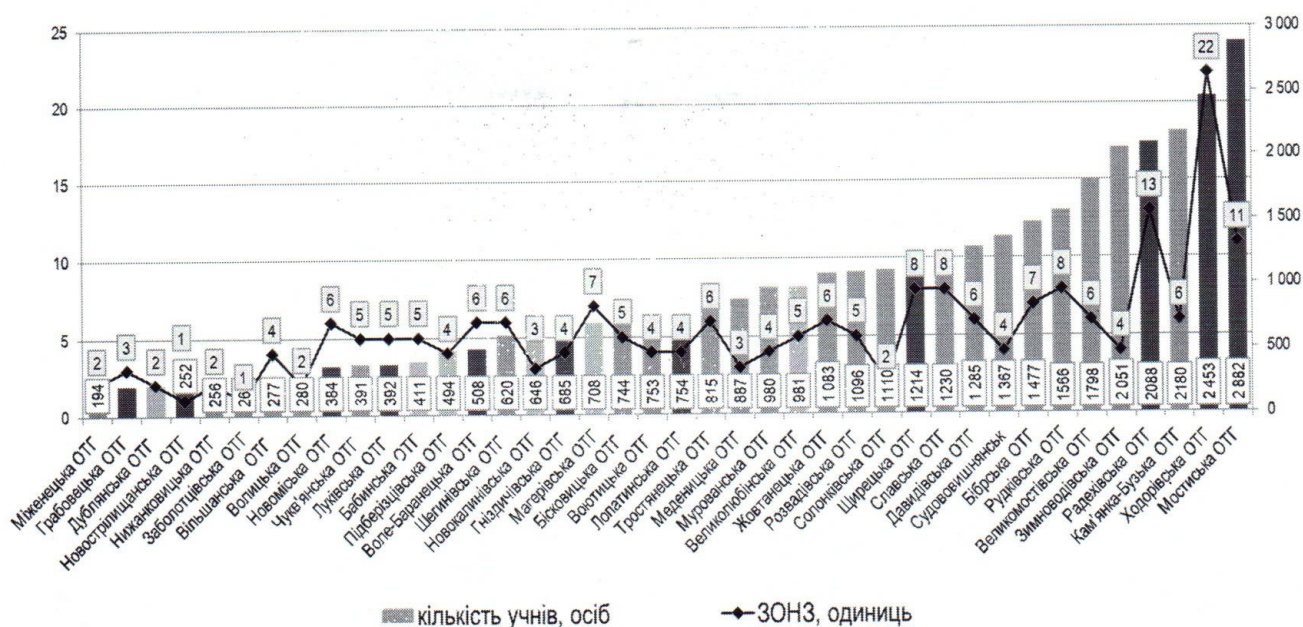

Рис 29. Освітня мережа територіальних громад Львівської області у 2019/2020 н.р.

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

В межах Програми "U-LEAD з Європою" здійснюються розрахунки індексу фінансової спроможності шкільної освітньої мережі ОТГ, який базується на співвідношенні розрахункової та фактичної наповнюваності класів. За результатами розрахунків у 2020 році 11 територіальних громадах Львівщини потрапили у червону (критичну) зону. Серед них як найменші за чисельністю територіальні громади – Грабовецька та Новострільчанська, так і найбільші – Мостиська, Ходорівська, Радехівська (див. рис.29).

У межах процесу децентралізації влади в Україні та реформування сфери освіти відбувається утворення освітніх округів та опорних навчальних закладів. Заклади загальної середньої освіти, що є опорними, створюються для рівного доступу усіх дітей до якісної освіти, раціонального і ефективного використання ресурсів та є одним із механізмів реформування системи загальної середньої освіти й упорядкування шкільної мережі.

Таблиця 8. Опорні заклади та їхні філії, які функціонують у Львівській області, станом на 01.06.2020

Повна назва опорного закладу	Кількість філій	Кількість населених пунктів, де немає ЗЗСО і з яких довозяться учні	Навчається учнів			Довозиться учнів		Кількість скорочених класів у філіях у порівнянні з минулим навчальним роком	Протяжність доріг до опорного закладу (км)	Із них у незадовільному стані (км)	Шкільний автобус (кількість)	
			РАЗОМ	Із них лише в опорному закладі	лише у філіях	Разом (будь-яким транспортом)	Із них шкільним автобусом				Наяв-но	Потріб-но
Всього районах	81	101	23254	20876	2378	4582	3982	11	2159,1	885,5	52	24
Всього територіальних громадах	37	69	12532	11236	1296	2729	2414	23	834	322	32	10
Всього області	118	170	35786	32112	3674	7311	6396	34	2993,1	1207,5	84	34

66 - райони
з них 21 в
територіальних
громадах

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

Активне створення опорних шкіл (ОШ) розпочалося у 2016/2017 н. р. Станом на 01.06.2020 у Львівській області функціонувало 118 опорних закладів, 37 з яких створено в територіальних громадах. Загалом в опорних закладах навчається 35,8 тис. учнів, у тому числі 7,3 тис. учнів довозиться. При цьому ефективність функціонування опорних закладів області суттєво ускладнюється такими проблемами, як незадовільний стан значної частини доріг, а також нестача шкільних автобусів. Сьогодні існує потреба в 34 додаткових автобусах для довозення учнів до опорних закладів.

Профіль учня

У 2019 р. з 282, 6 тис. учнів Львівщини 118 тис. учнів або 41,8 % відвідувало початкову школу, 133,1 тис. учнів або 47,1 % – середню школу та 31,4 тис. учнів або 11,1 % - старшу школу.

Таблиця 9. Розподіл учнів Львівської області за рівнями навчання, 2019/2020 н.р.

	всього	початкова, школа	середня школа	старша школа
Україна, учнів	4126702	1750241	1939280	437181
%	100	42,4	47,0	10,6
Львівська область, учнів	282672	118096	133130	31446
%	100	41,8	47,1	11,1
міста обласного підпорядкування, учнів	127105	53267	59083	14755
%	100	41,9	46,5	11,6
райони та територіальні громади області, учнів	155567	64829	74047	16691
%	100	41,7	47,6	10,7

За даними Інституту освітньої аналітики МОН України

Найбільша кількість – 178,8 тис. учнів (63,3%) відвідували заклади загальної середньої освіти, 11,4 тис. учнів (4,1%) навчались у гімназіях, 36,4 тис. учнів (12,9%) - у ліцєях, 48,1 тис. учнів (17 %) - у навчально-виховних комплексах області.

Структура розподілу учнів за типами навчальних закладів області та обласного центру є різною: у м. Львові 38,3% учнів навчається у гімназіях і ліцєях (у області це лише 17 %). Натомість в області 17% учнів навчаються у навчально-виховних комплексах (у м. Львові лише 2,8 %).

Таблиця 10. Розподіл учнів Львівської області за типами навчальних закладів у 2019 році

	усього	школи	гімназії	ліцєй	спеціалізована школа	навчально-виховний комплекс	спеціальні школи
Україна, учнів	4126769	2465661	279742	361565	329984	630799	59018
%	100%	59,7	6,8	8,8	8,0	15,3	1,4
Львівська область, учнів	282690	178842	11470	36434	4995	48058	2891
%	100%	63,3	4,1	12,9	1,8	17,0	1,0
м.Львів, учнів	85875	48221	5772	27060	1013	2393	1416
%	100%	56,2	6,7	31,5	1,2	2,8	1,6

За даними Інституту освітньої аналітики МОНУ

Профільне навчання у старших класах створює сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистіснс орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії». Згідно з розподілом десятикласників Львівської

області за профілями навчання у 2019 р. 89,2% учнів обрали природничо-математичний профіль, 8,4% учнів – технологічний, 1,6% – діловий профіль.

Профіль вчителя

У 2019/2020 н.р педагогічний персонал закладів загальної середньої освіти Львівської області становив 34,6 тис. осіб, у т.ч 7,0 тис. осіб працювало у ЗЗСО м. Львова, 3,7 тис. осіб – ЗЗСО міст обласного значення.

Рис 30. Структура педагогічного персоналу Львівської області за типами адміністративно-територіальних одиниць, 2019/2020 н. р.

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

Проблемою персоналу міських закладів загальної середньої освіти є його старіння. Так, у ЗЗСО м. Львова частка педагогічного персоналу пенсійного віку становить 18,1%, а частка непедагогічного персоналу – 43,3%, аналогічно у містах обласного підпорядкування ці показники становлять 18,2% та 40,3%. У сільських школах частка педагогічного персоналу пенсійного віку є майже вдвічі нижчою. Причиною цього є низька престижність педагогічної праці, а молоді міст має значно більші можливості працевлаштування в інших сферах діяльності.

Рис 31. Структура персоналу ЗЗСО Львівської області, 2019/2020 н. р.

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

Натомість для шкіл у сільській місцевості характерною є порівняно вища частка непедагогічного персоналу, що обумовлено наявністю малокомплектних та невеликих за кількістю учнів шкіл.

У 2019/2020 н.р. у закладах загальної середньої освіти Львівської області працювало 23,5 тис. вчителів, з яких 7,2 тис. вчителів 1-4 класів та 16,3 тис. вчителів 5-12 класів. Існує дисбаланс між міськими та сільськими школами в розподілі вчителів за рівнями навчання. У містах обласного значення частка вчителів 1-4 класів становлять 26,7%, 5-12 класів – 73,3%, а в сільській місцевості частка вчителів 1-4 класів є значно вищою – 32,7%.

Таблиця 11. Розподіл вчителів ЗЗСО Львівської області за рівнями навчання, 2019/2020 н. р.

	Кількість вчителів, осіб			Частка вчителів, %	
	усього	1-4 класів	5-12 класів	1-4 класів	5-12 класів
Україна	287407	93440	193967	32,5	67,5
<i>Львівська область</i>	<i>23551</i>	<i>7249</i>	<i>16302</i>	<i>30,8</i>	<i>69,2</i>
м.Львів	5100	1319	3781	25,9	74,1
м.Борислав	340	98	242	28,8	71,2
м.Дрогобич	715	202	513	28,3	71,7
м.Моршин	38	11	27	28,9	71,1
м.Новий Розділ	214	56	158	26,2	73,8
м.Самбір	290	100	190	34,5	65,5
м.Стрий	491	138	353	28,1	71,9
м.Трускавець	153	45	108	29,4	70,6
м.Червоноград	545	140	405	25,7	74,3
<i>міста обласного значення</i>	<i>7886</i>	<i>2109</i>	<i>5777</i>	<i>26,7</i>	<i>73,3</i>
Бродівський	698	227	471	32,5	67,5
Буський	561	176	385	31,4	68,6
Городоцький	761	243	518	31,9	68,1
Дрогобицький	862	271	591	31,4	68,6
Жидачівський	834	258	576	30,9	69,1
Жовківський	667	222	445	33,3	66,7
Золочівський	537	181	356	33,7	66,3
Кам.-Бузький	635	219	416	34,5	65,5
Миколаївський	1061	343	718	32,3	67,7
Мостиський	613	198	415	32,3	67,7
Перемишлянський	481	156	325	32,4	67,6
Пустомитівський	915	286	629	31,3	68,7
Радехівський	596	196	400	32,9	67,1
Самбірський	823	301	522	36,6	63,4
Сколівський	756	231	525	30,6	69,4
Сокальський	921	324	597	35,2	64,8
Ст.-Самбірський	1082	354	728	32,5	67,5
Стрийський	669	230	439	30,8	69,2
Турківський	767	264	503	25,9	74,1
Яворівський	1390	460	930	28,8	71,2
райони	15629	5140	10489	28,3	71,7

За даними Інституту освітньої аналітики МОН України

У середньому на одного вчителя в ЗЗСО Львівської області припадало 12 учнів, зокрема у міських навчальних закладах – 16,1 учня, у сільських – 10 учнів. Кількість учнів на одного вчителя 1-4 класів в області становила – 16,3 учнів, а на одного вчителя 5-12 класів – 10,1 учня. Такі показники є дещо нижчими, ніж аналогічні по Україні. Так, середнє навантаження на вчителя по Україні становлять 14,4 учнів.

У 2019/2020 н.р. найбільша кількість вчителів у розрахунку на один заклад загальної середньої освіти Львівської області була у спеціалізованих школах – 71,9 та гімназіях – 46,6, а найменшою вона була у звичайних загальноосвітніх школах – 26,3.

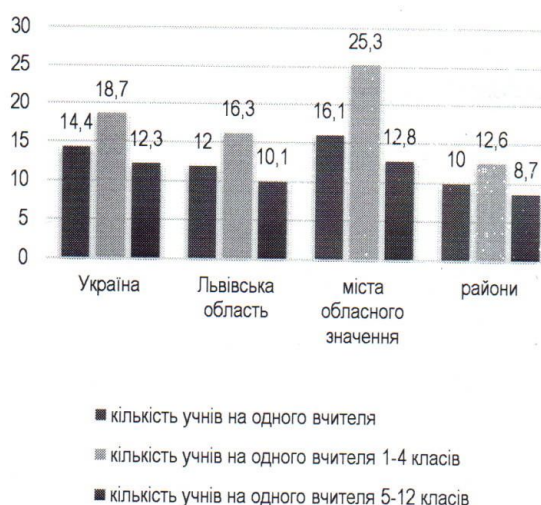

Рис 32. Кількість учнів в розрахунку на 1 вчителя у ЗЗСО за рівнями навчання, 2019-2020 н.р.

За даними Інституту освітньої аналітики МОНУ

	учнів на 1 вчителя	учнів на 1 вчителя 1-4 класів	учнів на 1 вчителя 5-12 класів
м. Львів	16,8	27,6	13,1
м. Борислав	13,1	18,2	11
м. Дрогобич	14,4	20,7	11,9
м. Моршин	13,8	20,8	11
м. Новий Розділ	13,1	19,3	10,9
м. Самбір	15,2	18,3	13,7
м. Стрий	14,7	21,4	12,1
м. Трускавець	15,1	22,6	12
м. Червоноград	17	27,4	13,4
Бродівський	9,9	11,9	8,9
Буський	9,9	12,9	8,5
Городоцький	10,4	13,2	9,1
Дрогобицький	7,9	10,9	6,6
Жидачівський	8,1	10,6	7
Жовківський	20	25,6	17,1
Золочівський	13,2	16,4	11,5
Кам.-Бузький	10,6	13,3	9,2
Миколаївський	6,7	8,8	5,6
Мостиський	11,5	14,6	10
Перемишлянський	8,5	11,1	7,3
Пустомитівський	14,1	19,3	11,8
Радехівський	7,4	8,7	6,7
Самбірський	9	10,1	8,4
Сколівський	7,8	11,3	6,3
Сокальський	10,5	11,9	9,7
Ст.-Самбірський	6,8	8,5	5,9
Стрийський	9,2	11,1	8,1
Турківський	7,6	9,7	6,5
Яворівський	12	15	10,5

Фінансування та матеріально-технічна база ЗЗСО

Загальний обсяг фінансування загальної середньої освіти Львівської області з місцевих бюджетів у 2019 р. становив 7 383,8 млн грн, що складає близько 18% усіх видатків зведеного бюджету регіону.

У 2019 році середній обсяг видатків у розрахунку на одного учня у Львівській області склав 24,58 тис. грн. При цьому вартість підготовки одного учня у міських ЗЗСО була значно нижчою – 18,4 тис. грн., зокрема у м. Львові – 18,9 тис. гривень.

Значно вищою є вартість освітніх послуг в розрахунку на одного учня у районах області, зокрема у гірських районах – Сколівському (36,8 тис. грн), Старосамбірському (36,6 тис. грн), Турківському (34,7 тис. грн.), що пов'язано з особливістю оплати праці працівників населених пунктів, що згідно з вітчизняним законодавством мають статус гірських територій, та низькою наповнюваністю самих шкіл, частина з яких є малокомплектними.

Слід також зауважити, що висока вартість навчання учня у малокомплектній школі супроводжується такими проблемами: неможливість укомплектувати школу професійними вчителями-предметниками, відсутність необхідної навчально-матеріальної бази, сучасних комунікаційних зв'язків тощо. У малокомплектній школі фахова підготовка вчителів не відповідає виконуваній педагогічній діяльності, адже часто учителі викладають по 2-3 і більше (до 5) навчальних предметів, які не відповідають їхньому фаху.

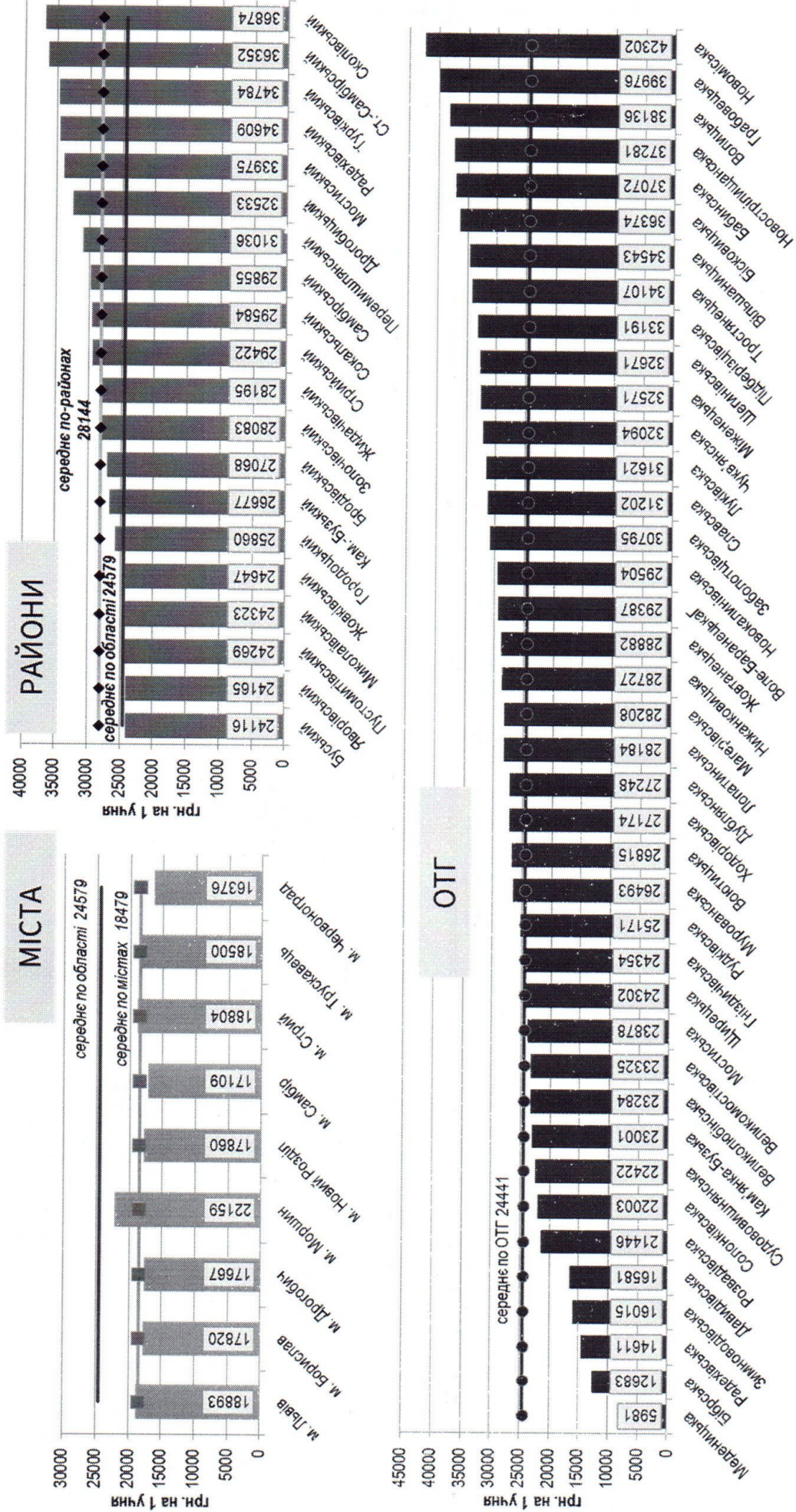

Рис 33. Фінансування в розрахунку на одного учня у ЗЗСО Львівської області, 2019-2020 н.р.
За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

Видатки бюджетів ОТГ Львівської області на одного учня у 2019 році характеризуються великою диференціацією – 7 разів. Найвищими вони були у Новоміській територіальній громаді - 42,3 тис. грн., найнижчими у Меденицькій територіальній громаді – 5,9 тис. грн. Поклавши відповідальність на базовий рівень за функціонування базової середньої освіти. Уряд здійснює її фінансування шляхом передачі освітньої субвенції. Крім цього, територіальні громади спрямовують власний фінансовий ресурс на забезпечення функціонування освітньої мережі в межах громади. При цьому, обсяги дофінансування значною мірою визначаються рівнем фінансової спроможності створеної громади. У найгіршій ситуації опинились територіальні громади з низькою спроможністю, які не володіють достатнім фінансовим і зазвичай управлінським ресурсом для забезпечення ефективного розвитку освітньої мережі. Це обумовлює виникнення ризику зниження якості освітніх послуг у таких громадах.

Новостворені громади найбільш активно здійснюють оптимізацію власної освітньої мережі, зокрема через закриття малокомплектних шкіл. Донедавна вітчизняне законодавство передбачало ліквідацію чи реорганізацію навчальних закладів виключно за умови згоди територіальної громади. Законодавчими змінами у 2015 р. знято заборону на закриття закладів загальної середньої освіти. Тепер їх можна закрити рішенням місцевої влади без згоди загальних зборів територіальної громади. Такі заходи є, з одного боку, непопулярними, але з іншого – вкрай необхідними для підвищення ефективності управління видатками місцевих бюджетів. Однак слід пам'ятати, що проводити оптимізацію мережі необхідно враховувати низку моментів, найважливішими з яких є такі:

- недоцільно проводити закриття шкіл із одночасним позбавленням учнів та педагогів гарантованого державою права на пільговий проїзд до місця праці та навчання. Необхідно продовжувати фінансування державної програми «Шкільний автобус» у повному обсязі;

- необхідно зберегти початкові школи у невеликих селах. Згідно із Законом України «Про освіту» потрібно забезпечити дітям здобуття початкової та дошкільної освіти якомога ближче до місця проживання;

- проводячи оптимізацію мережі закладів, необхідно враховувати фактичну завантаженість шкіл учнями, завантаження площ класних кімнат, демографічну ситуацію та виробничий потенціал в районі. Для належного функціонування старшої школи потрібна достатня кількість учнів і вчителів, які володіють необхідною кваліфікацією та зможуть збирати дітей з декількох населених пунктів. З огляду на це, здійснюючи оптимізацію шкіл у сільській місцевості, слід робити наголос на формуванні опорних шкіл.

Водночас не завжди оптимізація мережі дозволяє отримати очікуваний ефект у фінансовому вимірі. Невід'ємним елементом оптимізації мережі є забезпечення довозу учнів до навчального закладу та старшокласників із сіл з ускладненим довозом до тимчасового проживання у шкільних пансіонах. Підвезення учнів в області забезпечує 326 шкільних автобусів, з яких 97 – в територіальних громадах. Загальні видатки на утримання автопарку шкільних автобусів в області у 2019 році становили 57 623,2 тис. грн. Тобто утримання шкільних автобусів, їх часті несправності через незадовільний стан дорожнього покриття вимагають значного фінансового ресурсу, який може бути співвимірним із вартістю утримання невеликих шкіл. Так, вартість утримання одного шкільного автобуса в області становить 176,7 тис. грн у 2019 р.: від 58 тис. грн у Бабинській територіальній громаді до 372 тис. грн у Гніздицькій територіальній громаді. В розрізі районів найвища вартість утримання одного автобуса у Кам'янка-Бузькому – 355 тис. грн, найнижча у Дрогобицькому – 112 тис. грн. Слід також зазначити, що в деяких районах та територіальних громадах довжина маршруту довозення школярів до освітнього закладу перевищує 60 км (у Городоцькому, Бузькому, Кам'янка-Бузькому районах, а також у Кам'янка-Бузькій територіальній громаді).

Тому процес оптимізації потребує обґрунтування як з огляду якості послуги, часових витрат на дорогу, так і фінансового ефекту.

У 2019/2020 н.р. у Львівській області функціонувало 1194 заклади загальної освіти загальною площею приміщень – 2 679 667 кв.м (1 420 394 кв.м – площа міських та 1 259 273 кв. м – площа сільських).

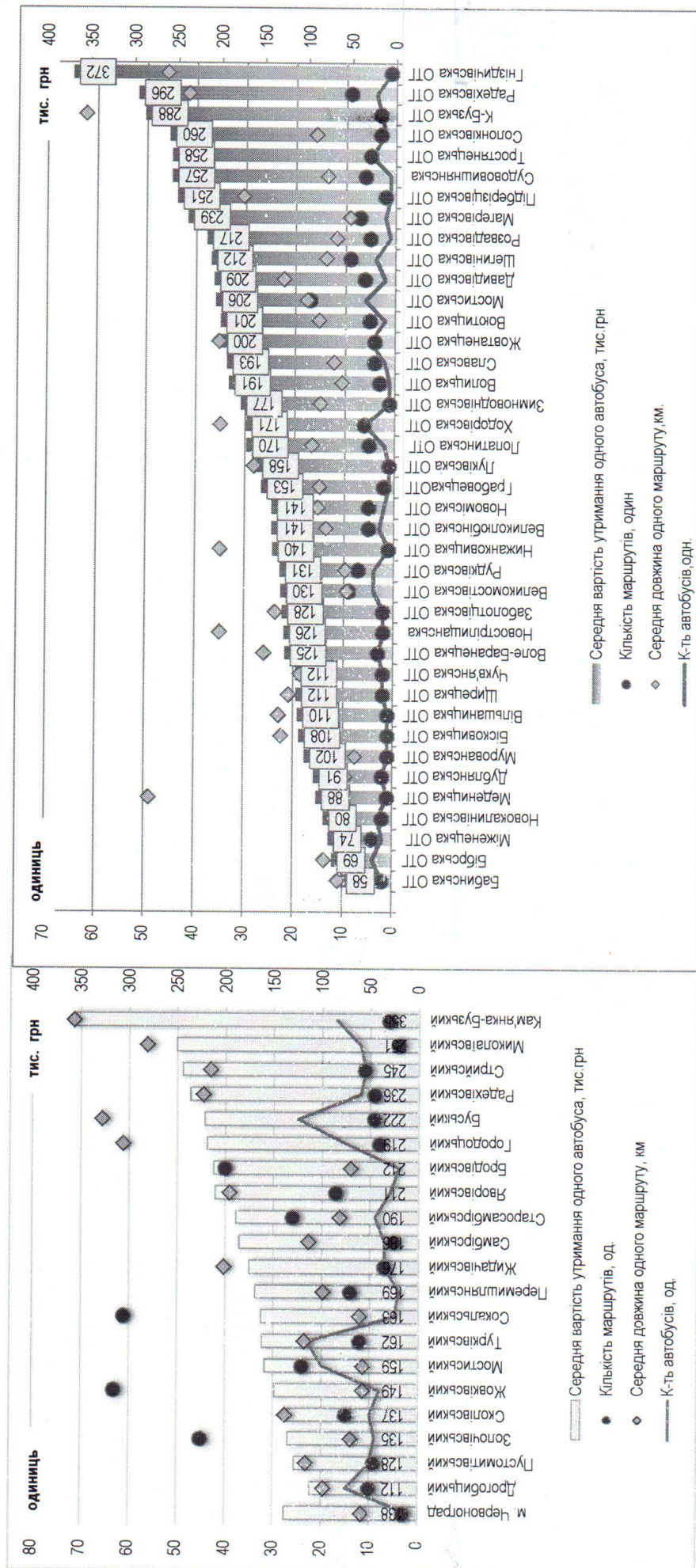

Рис 34. Забезпеченість шкільними автобусами та видатки на їх утримання в розрізі районів та територіальних громад Львівської області, 2019 р.

Таблиця 12. Матеріально-технічна база закладів загальної освіти Львівської області у 2019 р.

закладів всього	заклади, що мають кабінети природничого циклу, один.	заклади, що мають спортивні зали, один.	заклади, що мають їдальню, або буфет з харчуванням, один.	заклади, що мають каналізацію, один.	частка кабінетів з лінгвафонним обладнанням від кількості кабінетів іноземних мов, %	частка закладів, що мають кабінети природничого циклу, %	частка закладів, що мають спортивні зали, %	частка закладів, що мають їдальню, або буфет з гарячим харчуванням, %	частка закладів, що мають каналізацію, %
Україна	15926	11925	12399	15096	14948	5,7	74,9	77,9	93,9
Львівська область	1255	790	719	1031	1162	4,9	62,9	57,3	92,6
м.Львів	143	114	132	137	143	2,3	79,7	92,3	100,0
м.Борислав	12	11	11	12	12	0	91,7	91,7	100,0
м.Дрогобич	19	18	17	18	19	0	94,7	89,5	100,0
м.Моршин	1	1	1	1	1	66	100,0	100,0	100,0
м.Новий Розділ	5	5	5	5	5	0	100,0	100,0	100,0
м.Самбір	10	8	9	10	10	5,8	80,0	90,0	100,0
м.Стрий	13	11	12	13	13	2,3	84,6	92,3	100,0
м.Трускавець	3	3	3	3	3	0	100,0	100,0	100,0
м.Червоноград	16	14	16	16	16	0	87,5	100,0	100,0
Бродівський	48	36	28	48	50	0	75,0	58,3	104,2
Буський	35	22	18	31	34	0	62,9	51,4	88,6
Городоцький	42	25	21	42	43	5,8	59,5	50,0	102,4
Дрогобицький	62	37	23	33	55	0	59,7	37,1	88,7
Жидачівський	63	35	29	52	55	7,1	55,6	46,0	87,3
Жовківський	44	31	27	33	46	13,7	70,5	61,4	104,5
Золочівський	33	20	16	20	32	9,1	60,6	48,5	97,0
Кам.-Бузький	45	20	24	40	42	14,2	44,4	53,3	93,3
Миколаївський	73	39	35	50	71	4,5	53,4	47,9	97,3
Мостиський	33	22	23	28	32	23	66,7	69,7	97,0
Перемишлянський	40	26	16	17	38	12,5	65,0	40,0	95,0
Пустомитівський	59	23	30	42	47	12	39,0	50,8	79,7
Радехівський	35	24	23	29	26	0	68,6	65,7	74,3
Самбірський	60	32	24	43	53	6,3	53,3	40,0	88,3
Сколівський	52	31	15	34	44	15	59,6	28,8	84,6
Сокальський	68	41	39	68	68	4,2	60,3	57,4	100,0
Ст.-Самбірський	75	45	26	57	51	15,6	60,0	34,7	68,0
Стрийський	49	36	33	39	46	3,3	73,5	67,3	93,9
Турківський	49	8	20	48	46	0	16,3	40,8	93,9
Яворівський	68	34	43	62	61	7,4	50,0	63,2	89,7

За даними Інститут освітньої аналітики МОН України

Ефективність матеріальної бази ЗЗСО міст та районів Львівської області у 2019 році характеризувалась такими параметрами: 62,9% закладів освіти мали кабінети природничого циклу, 57,3 % – спортивні зали, 82,2 % – їдальню або буфет з гарячим харчуванням, 92,6% – були оснащені каналізацією. Частка кабінетів з лінгафонним обладнанням від кількості кабінетів іноземних мов становила лише 4,9%. Розвиток сучасного суспільства вимагає якісно нового підходу до підготовки підростаючого покоління. Учасники освітнього процесу повинні володіти комп'ютерною технікою, мати доступ до інформації, використовувати інформаційно-комунікаційні технології для навчання, розвивати цифрові компетентності. У 2018/2019 н.р. у ЗЗСО Львівщини налічувалось 18 619 комп'ютерів, а на одне робоче місце за комп'ютером припадало в середньому 22,49 осіб (середнє по країні 20,42 осіб).

Кількість учнів на одне робоче місце за комп'ютером у районах області була нижчою, ніж у містах, однак сільські школи частіше стикалися з проблемами низького рівня підключення комп'ютерів до Інтернету. Найбільше це відслідковується у гірських районах, зокрема у Турківському районі, де на одне робоче місце за комп'ютером припадало всього 14,73 осіб, лише 40,8 % комп'ютерів підключені до Інтернету. Значною мірою це обумовлено низьким рівнем Інтернет-проникнення у гірській місцевості.

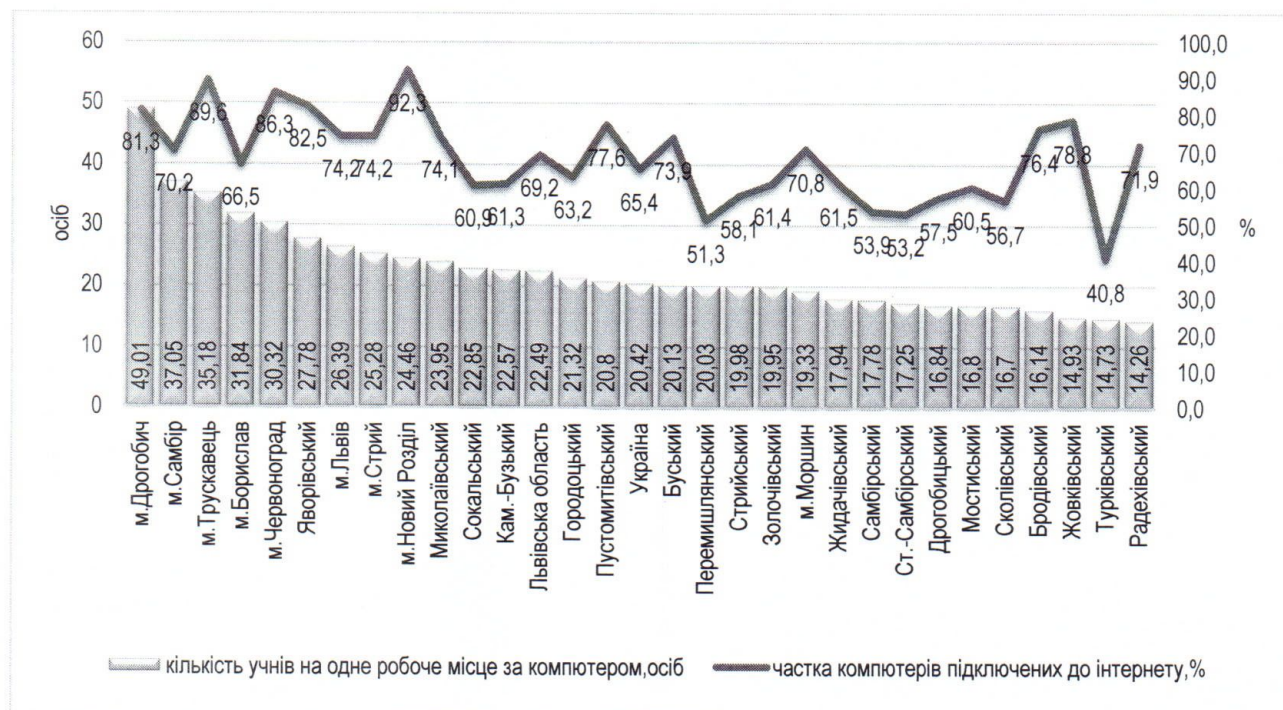

Рис 35. Комп'ютерне забезпечення навчального процесу у ЗЗСО Львівської області, 2019 р.

Підвищення цифрових компетентностей учнів дозволить їм працювати з великими масивами даних, досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, робити і презентувати висновки, спільно працювати онлайн у навчальних, соціальних та наукових проєктах тощо. Проблемою є не лише низький рівень цифрових компетентностей учнів багатьох шкіл, але й існування значного цифрового розриву між учителем і учнем, міською та сільською школою. Багато педагогів, особливо старшого покоління, не володіють сучасними комп'ютерними технологіями на необхідному рівні.

У 2019 році завдяки субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти, Львівська область отримала кошти в обсязі 61,9 млн грн на забезпечення широкосмугового доступу до мережі Інтернет всіх ЗЗСО

області та 22,5 млн грн – на закупівлю комп'ютерів для окремих шкіл, що дає підстави вважати добрим рівень технічного оснащення ЗЗСО (на одне робоче місце за комп'ютером припадає в середньому 22,49 осіб, середнє по країні - 20,42 осіб).

Особливої актуальності якість комп'ютерного забезпечення навчальних закладів та відповідних компетентностей учителів набули після вимушеного переходу на дистанційну форму навчання в умовах поширення пандемії COVID-19. Як показала практика, основними проблемами, які суттєво ускладнили дистанційну роботу, були: відсутність в учнів та вчителів достатньої кількості комп'ютерної техніки та доступу до мережі Інтернет; недоступність високошвидкісного інтернет-зв'язку, низька якість Інтернет-зв'язку; відсутність в учителів навичок дистанційної роботи та недостатній рівень володіння комп'ютерними програмами, цифровими сервісами.

З огляду на це, основними напрямками матеріально-технологічного забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти повинні стати:

- забезпечення цих закладів сучасним комп'ютерним обладнанням і широкосмуговим підключенням до Інтернету;
- організація створення цифрового контенту;
- реалізація проєкту "Всеукраїнська школа онлайн";
- залучення фахівців для забезпечення впровадження інноваційних технологій навчання, зокрема організації дистанційного та змішаного навчання;
- організація цільового підвищення кваліфікації педпрацівників.

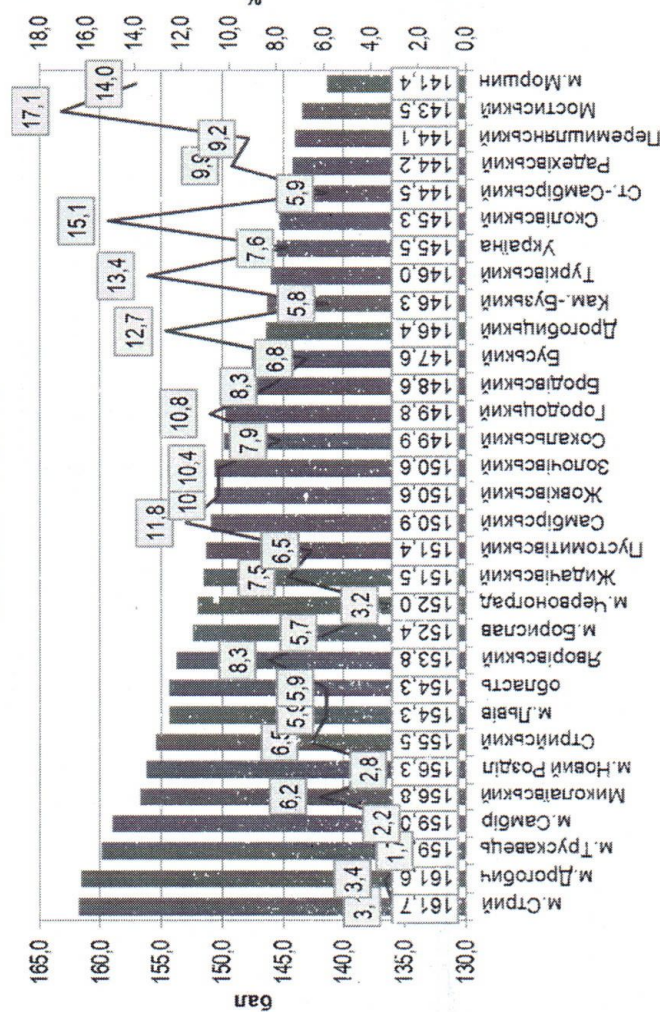
Якість освіти випускників закладів ЗСО

В контексті підвищення та оцінювання якості освіти фахівці все частіше зупиняються на зовнішньому незалежному оцінюванні (ЗНО), адже воно ставить усіх випускників у рівні умови та є підсумком отриманих знань у навчальному закладі за весь період навчання.

Упродовж останніх років випускники львівських шкіл демонструють високі результати ЗНО, зокрема середній бал ЗНО з української мови та літератури (обов'язковий предмет) випускників Львівщини у 2017 р. становив – 154,3 бала, середній бал по Україні – 145,3 бала. Випускники міських шкіл Львівщини демонстрували значно вищі результати, ніж випускники сільських шкіл. Проте в наступні роки рівень успішності міських випускників знижувався, у результаті чого росла частка випускників, які не подолали порогу ЗНО, та знижувався середній бал ЗНО випускників міських ЗЗСО. Водночас кращі результати ЗНО стали демонструвати випускники районних шкіл. Зміни у середньостатистичних результатах ЗНО пов'язані насамперед з тим, що, починаючи з 2018 року, тест у форматі ЗНО виконують випускники не лише шкіл, а й заклади професійно-технічної освіти і коледжів (тестування слугує для них формою державної підсумкової атестації), які демонструють зазвичай нижчі результати ЗНО. Основна частина закладів професійно-технічної освіти зосереджена у обласному центрі та містах обласного підпорядкування.

Львівщина демонструє вищі, ніж середні по Україні результати ЗНО майже за усіма типами навчальних закладів. У 2019 році середній бал ЗНО з української мови та літератури випускників, що подолали поріг для гімназій, становив 172,9, спеціалізованих шкіл – 168,2, закладів загальної середньої освіти – 157,0. Найнижчі результати демонструють випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти: середній бал ЗНО з української мови та літератури - 118,2, частка випускників, що не подолали порогу – 47 %.

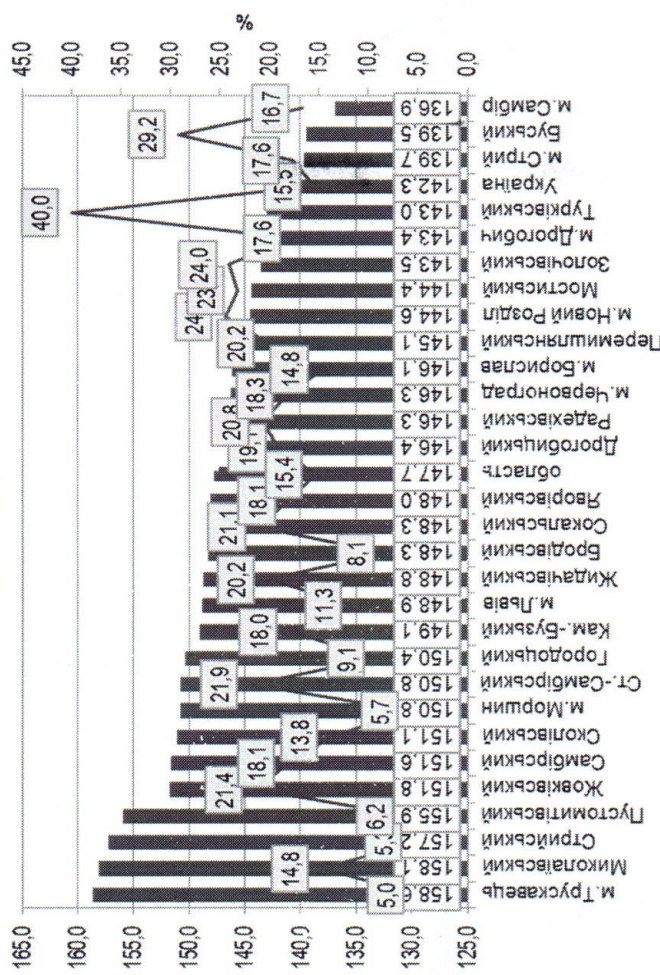
2017 р.

■ середній бал ЗНО з української мови учнів, що подолали поріг, 2017р.

— частка учнів, що не подолали поріг

2019 р.

■ середній бал ЗНО з української мови учнів, що подолали поріг, 2019р.

— частка учнів, що не подолали поріг

Рис 36. Результати ЗНО з української мови випускників Львівської області, 2017, 2019 рр.

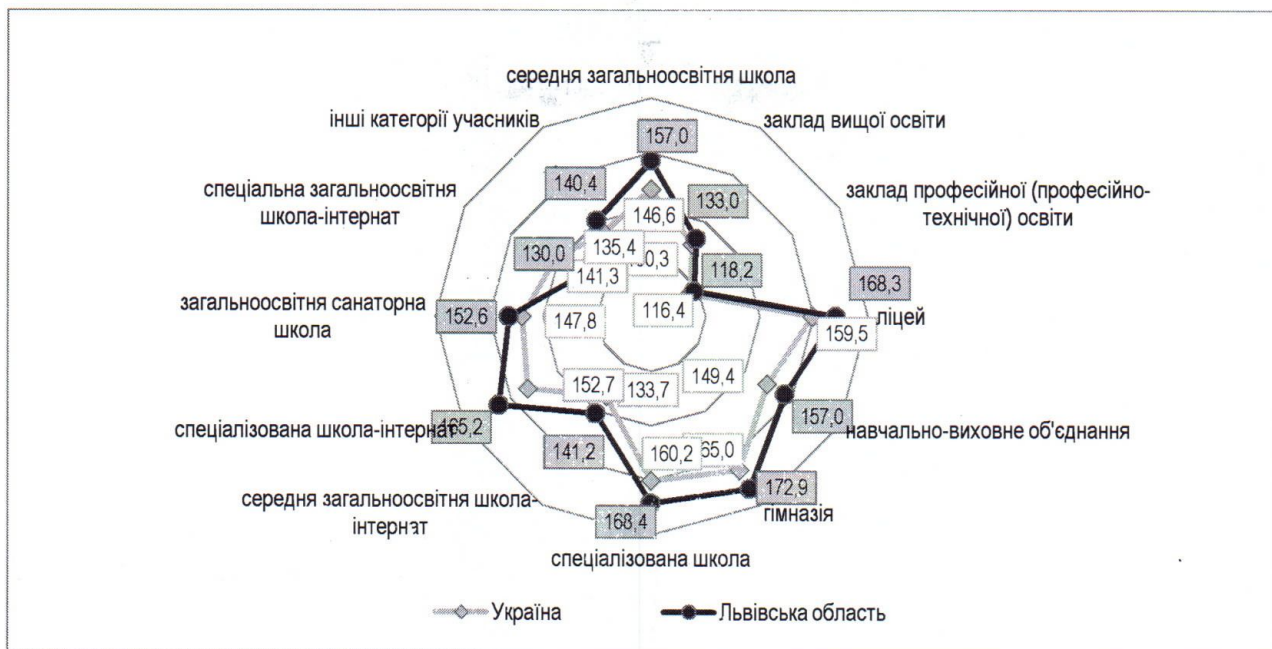

Рис 37. Середній бал ЗНО з української мови та літератури у 2019 р. за типами навчальних закладів

За даними <https://lv.testportal.gov.ua/>

Логічно припустити, що якість освітньої послуги закладів загальної середньої освіти прямо залежить від видатків на її фінансування. Однак порівняння результатів ЗНО з української мови випускників ЗЗСО 2019 року та видатків на фінансування загальної середньої освіти в розрахунку на 1 учня у 2019 році в розрізі міст та районів Львівщини свідчить про відсутність такої залежності. Традиційно кращі результати показали випускники міських шкіл, витрати на навчання 1 учня в яких є нижчими, ніж у сільській місцевості.

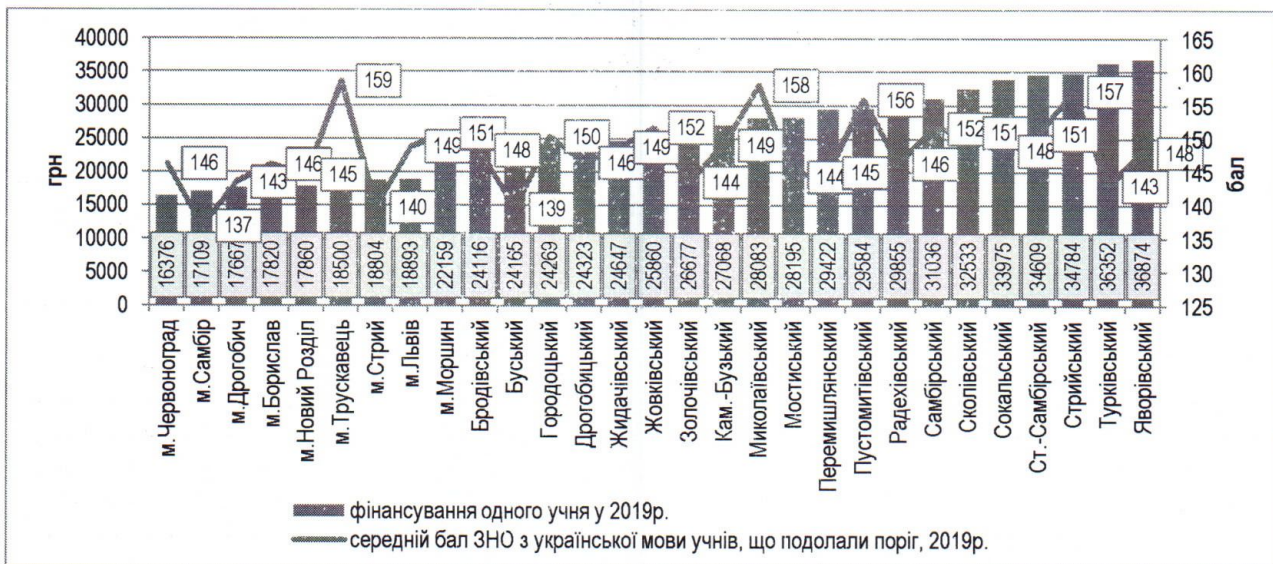

Рис 38. Результати ЗНО з української мови випускників ЗЗСО 2019 р. та обсяги фінансування одного учня в розрізі міст та районів Львівської області, 2019 р.

За даними <https://lv.testportal.gov.ua/>

Доречно також зазначити, що в районах із найвищою вартістю освітніх послуг в розрахунку на учня (серед таких переважно гірські та віддалені від обласного центру райони) результати ЗНО виявились суттєво нижчими. Така ситуація свідчить про існування проблем

із якістю педагогічного персоналу та матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу, спрямованістю значної частки коштів не на освіту учня, а на фінансування утримання самих закладів освіти в цих районах.

Впровадження стандартів НУШ

Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Її мета — створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, але й вміння застосовувати їх у житті. Головне завдання для учнів українських шкіл — опанувати за 12 років навчання не просто окремі предмети, але так звані «компетентності».

Зasadничі основи освітніх змін визначені Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «НУШ» на період до 2029 року. У вересні 2017 року було ухвалено новий Закон «Про освіту», який регулює основні засади нової освітньої системи, у лютому 2018 року Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти, а у вересні 2020 року – Стандарт базової середньої освіти. Закон «Про освіту» закладає такі компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність. У документах окреслені основні напрямки реформування: створення сучасного освітнього середовища, розроблення і впровадження нових Державних стандартів початкової, базової середньої та профільної середньої освіти, впровадження в освітній процес компетентнісного особистісно орієнтованого навчання, педагогіки партнерства, здійснення підготовки вчителя, створення передумов для інноваційної діяльності, реалізації права закладу освіти, педагогічних працівників на автономію в освітній діяльності, та описано портрет випускника закладу загальної середньої освіти.

Починаючи з 2018/2019 н.р. першокласники всієї країни розпочали навчання за новим Стандартом. Освітня реформа передбачає, що початкова школа матиме нове оснащення. Для цього з державного бюджету передбачено субвенцію на Нову українську школу та субвенції на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів». Субвенція НУШ враховує забезпечення необхідним обладнанням і навчальними матеріалами класів, підвищення кваліфікації вчителів, які впроваджують новий Державний стандарт початкової освіти.

Згідно з чинним законодавством закупівля засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи здійснюється на засадах співфінансування:

- для закладів, розташованих у м. Києві, містах обласного значення та в територіальних громадах з адміністративним центром у місті обласного значення, а також фінансування яких здійснюється з обласного бюджету, не більш як 70 відсотків – за рахунок субвенції та не менш як 30 відсотків – за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- для закладів, розташованих у районах та в територіальних громадах, не більш як 90 відсотків – за рахунок субвенції та не менш як 10 відсотків – за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- для закладів, розташованих у селах (селищах), що мають статус гірських населених пунктів, та в населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення, не більш як 95 відсотків – за рахунок субвенції та не менш як 5 відсотків – за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Джерелами співфінансування коштів місцевих бюджетів не можуть бути міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам.

Сильно диференційована фінансова спроможність адміністративно-територіальних одиниць області вплинула на прийняття ними рішення щодо відсотка співфінансування до субвенції закупівлі засобів навчання та обладнання для НУШ. У 2020 р. середній відсоток співфінансування для міст обласного значення Львівської області був 55,9 %, для районів – 15,3 %, для територіальних громад – 38,2 %.

Таблиця 13. Співфінансування закупівлі засобів навчання та обладнання для НУШ Львівської області у 2020 р.

	Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2020 р. № 105 «Розподіл обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти "Нова українська школа" у 2020 році»	Згідно з рішенням адміністративно-територіальних одиниць про співфінансування
для закладів у містах обласного значення	не менше як 30 % за рахунок коштів місцевих бюджетів	середнє по містах обласного значення - 55,9 %; обласний центр - 60 %
для закладів у районах та в о територіальних громадах	не менш як 10 % за рахунок коштів місцевих бюджетів	середнє по районах області - 15,3 % ;
для закладів розташованих у селах (селищах), що мають статус гірських населених пунктів	не менш як 5 % за рахунок коштів місцевих бюджетів	середнє по територіальних громадах - 38,2 %

За даними департаменту освіти та науки ЛОДА

З початку реалізації НУШ Львівська область отримала значні фінансові ресурси на реформування шкільної освіти за рахунок субвенції «НУШ» (265,5 млн. грн.) – на створення нового освітнього середовища, придбання шкільних автобусів, підвищення кваліфікації педагогічних працівників та субвенції «Спроможна школа для кращих результатів» (26 млн грн) – для забезпечення системи освіти підручниками та апробації електронних підручників. Згідно з чинним законодавством надання субвенції здійснюється на засадах співфінансування. У 2020 р. середній відсоток співфінансування для міст обласного значення Львівської області був 55,9 %, для районів – 15,3 %, для територіальних громад – 38,2 %.

Відповідно до планового розподілу субвенції з державного бюджету на НУШ Львівській області у 2020 р. середній обсяг виділених коштів на одного учня початкових класів області – 647 грн. Середній обсяг субвенції на одного учня району – 662 грн, що значно вище, ніж субвенція на одного учня міст обласного значення – 375 грн. Це насамперед пов'язано з гіршою матеріально-технічною базою та нижчою наповнюваністю класів у сільських навчальних закладах.

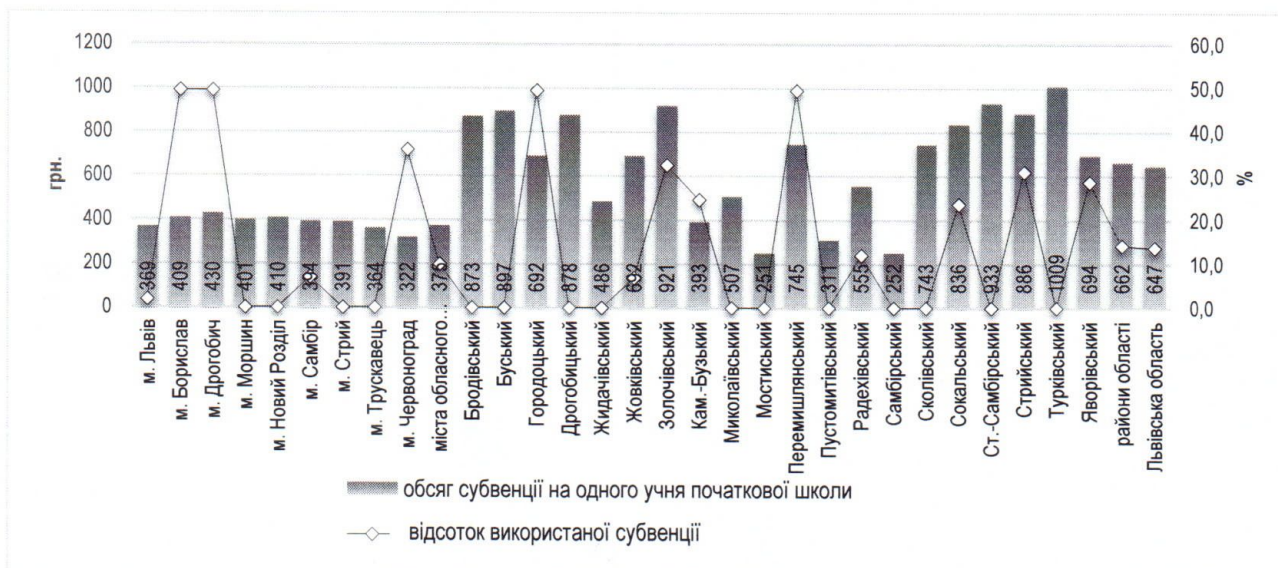

Рис 39. Розподіл субвенції з державного бюджету на фінансування НУШ між адміністративно-територіальними одиницями Львівської області (станом на 21 липня 2020 р.)

За даними департаменту освіти та науки ЛОДА

Надходження субвенції у першому півріччі 2020 р. було нерівномірним в розрізі адміністративно-територіальних одиниць області. Це свідчить про те, що впровадження нових Державних стандартів початкової освіти пов'язане з ризиками, зокрема збереженням субвенції з державного бюджету на НУШ в умовах секвестру бюджету та спрямування значного фінансового ресурсу на запобігання поширенню пандемії COVID-19.

У 2020 році Львівська область також отримала 82,3 млн. грн. для оснащення ЗЗСО обладнанням для навчальних кабінетів і STEM-лабораторіями. Згідно Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) на період до 2027 року метою STEM-освіти є комплексне поширення інноваційних методик викладання та об'єднання зусиль учасників освітнього процесу і соціальних партнерів у формуванні необхідних компетентностей здобувачів освіти, які дадуть можливість знайти підходи до розв'язання проблем суспільства, поєднавши природничі науки, технології, інженерію та математику.

Інклюзивна освіта

Інклюзивна освіта є одним із пріоритетних стратегічних напрямків «Нової української школи». Впровадження інклюзивного навчання здійснювалось на виконання Закону України «Про освіту», «Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року». Інклюзивна освіта спрямована на реалізацію прав дітей з особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти, всебічний розвиток, підготовку до активної участі в житті суспільства.

У Львівській області у 2019/2020 н. р. у порівнянні з 2018/2019 н. р. кількість дітей з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних ЗЗСО, збільшилася з 555 до 942; кількість інклюзивних закладів загальної середньої освіти збільшилася з 262 до 374, кількість інклюзивних класів в ЗЗСО з 452 до 771.

Рис 40. Динаміка основних показників інклюзивного навчання у Львівській області

За даними департаменту освіти та науки ЛОДА

Водночас щороку збільшується кількість асистентів вчителів та асистентів вихователів у закладах освіти. Так, за 2019/2020 н. р. у порівнянні з 2018/2019 н. р. кількість асистентів учителів збільшилася з 450 до 783.

З метою забезпечення дітей з особливими освітніми потребами необхідною психолого-педагогічною підтримкою, створюється мережа інклюзивно-ресурсних центрів. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 №545 «Про затвердження Положення

про інклюзивно-ресурсний центр» (далі – ІРЦ) у Львівській області створено та функціонує 28 інклюзивно-ресурсних центрів.

Центр є установою, що утворюється з метою забезпечення права дітей від 2 до 18 років з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, зокрема у закладах професійно-технічної освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Фахівці інклюзивно-ресурсних центрів області, пройшовши навчання, використовують у роботі психодіагностичні методики WISC-4, Leiter-3, Conners-3, PEP-3 та CASD. 55 фахівців ІРЦ області пройшли навчання щодо застосування сучасних методик для проведення комплексної оцінки розвитку дітей з ООП. Львівська область – четверта за рейтингом за кількістю осіб, які успішно здали дистанційний екзамен для фахівців ІРЦ (29 осіб).

Поширеною практикою у Львівській області стало: створення ресурсних кімнат у закладах загальної середньої освіти області (25 одиниць); придбання на засадах співфінансування обласного та районних бюджетів спеціальних автомобілів.

Незважаючи на значні результати і позитивну динаміку розвитку інклюзивної освіти області, вона характеризується досить низькими показниками ефективності, зокрема: частка учнів ЗЗСО з особливими освітніми потребами Львівської області становить лише 0,32 % (середнє по країні – 0,45%), наповнюваність інклюзивних класів – 1,23 учня (середнє по країні – 1,37 учня).

Вищі результати інклюзивної освіти, порівняно із середніми показниками по країні, Львівська область демонструє за показниками частки учнів з особливими потребами, які навчаються індивідуально (1,95%), та за кількістю асистентів на один інклюзивний клас (0,97%). У сільських школах частка учнів з особливими потребами, які навчаються індивідуально, є зазвичай вищою, ніж у містах області.

Таблиця 14. Основні показники розвитку інклюзивної освіти у ЗЗСО Львівської області, 2018/2019 н.р.

	співвідношення кількості учнів, які навчаються в спеціалізованих класах, до кількості спеціальних класів	частка учнів з особливими потребами, які навчаються індивідуально, %	частка учнів ЗЗСО з особливими освітніми потребами, %	наповнюваність інклюзивних класів, осіб	кількість асистентів на один інклюзивний клас, осіб
Україна	9,04	1,42	0,45	1,37	0,93
Львівська область	9,44	1,95	0,32	1,23	0,97
м. Львів	7,33	0,85	0,32	1,38	0,88
м. Борислав	0	0,37	0,83	1,61	0,73
м. Дрогобич	0	0,53	0,31	1,39	1
м. Моршин	0	0,18	0,19	1	2
м. Новий Розділ	0	1,21	0	0	0
м. Самбір	0	0,86	0,2	1	1,22
м. Стрий	9	0,57	0,44	1,23	0,73
м. Трускавець	0	1	0,04	1	1
м. Червоноград	0	2,13	0,19	1,5	1
Бродівський	0	0,85	0,43	1,2	1
Буський	0	1,79	0,34	1,11	1,23
Городоцький	0	4,89	0,35	1	1,35
Дрогобицький	0	2,68	0,04	1	1
Жидачівський	0	4,5	0,32	1,15	0,94
Жовківський	0	1,41	0,38	1,17	0,95
Золочівський	0	1,25	0,59	1,33	0,96
Кам.-Бузький	0	1,2	0,18	1	1,07
Миколаївський	11,25	2,92	0,24	1,1	0,96
Мостиський	0	0,72	0,48	1,25	0,62
Перемишлянський	0	6,07	0,29	2	1,83
Пустомитівський	0	2,53	0,33	1,15	0,92
Радехівський	0	2,09	0,43	1	1
Самбірський	0	3,67	0,18	1	0,64
Сколівський	0	3,03	0,98	1,09	1,3
Сокальський	0	3,29	0,38	1,12	1,18

Ст.-Самбірський	0	9,2	0,18	1,18	1,09
Стрийський	0	2,76	0,19	1,09	1,18
Турківський	0	2,67	0,22	1	1,07
Яворівський	0	2,02	0,23	1,17	0,67

Отже, запровадження інклюзивного навчання створило передумови для інтегрування дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, у загальноосвітній простір, тому система інклюзивного навчання потребує подальшого розвитку.

Основні проблеми розвитку загальної середньої освіти

Для освітньої мережі Львівщини існує ризик її оптимізації без забезпечення заходів нівелювання негативних наслідків. Необхідність оптимізації шкільної мережі викликана низкою причин, серед яких: невідповідність між динамікою зростання кількості учнів і кількістю вчителів; низька якість освітніх послуг і висока вартість навчання одного учня в малокомплектних школах у сільській місцевості. Процес оптимізації шкільної мережі супроводжується певними проблемами, а саме: обмежені можливості забезпечення матеріально-технічної бази опорних закладів, відсутність необхідної кількості шкільних автобусів та коштовність їх технічного обслуговування, незадовільний стан багатьох доріг для підвезення учнів до школи. Значний кілометраж доріг, що потребують ремонту, характерний для багатьох районів Львівщини (зокрема, гірських). Тому важливо, щоб закриття малокомплектних шкіл відбувалось лише із забезпеченням довозення учнів до опорних ЗЗСО. Шкільна мережа повинна відповідати розробленим новим критеріям спроможності освітньої мережі щодо кількості класів, учнів у класах, вчителів на одного учня, доступу до інклюзивної освіти тощо.

Реалізація концепції Нової української школи (НУШ) породжує в освіті регіону значні виклики щодо створення сучасного освітнього середовища, впровадження нових державних стандартів початкової, базової середньої та профільної середньої освіти, впровадження в освітній процес компетентісного особистісно орієнтованого навчання, педагогіки партнерства, здійснення підготовки вчителя, створення передумов для інноваційної діяльності, забезпечення права закладу освіти, педагогічних працівників на автономію в освітній діяльності та спрямування в освіту значних фінансових ресурсів.

Запровадження STEM-освіти теж виявило низку додаткових проблем, які накопичувались роками: низький рівень матеріально-технічної бази профільних навчальних кабінетів та лабораторій закладів освіти, недостатня професійна компетентність педагогічних працівників у питаннях природничо-математичної освіти та ін..

Діджиталізація системи ЗЗСО, прискорена через пандемію COVID-19 необхідністю запровадження дистанційного навчання, виявила неготовність всіх учасників освітнього процесу, зокрема в питаннях нерівності доступу закладів освіти, педагогів, здобувачів освіти до інформаційно-комунікаційних технологій, відсутність у педагогічних працівників навичок у сфері комп'ютерних технологій та методологічного забезпечення.

У сфері середньої освіти нещодавні зміни до формули фінансування створюють економічні стимули, що спонукають до підвищення ефективності ресурсного забезпечення та якості освітніх послуг, але цю формулу необхідно ретельно скоригувати з огляду на виклики, які виникають на рівні органів місцевого самоврядування.

В умовах децентралізації змінено підхід до фінансування закладів середньої освіти. Кошти в розрахунку на одного учня надходять до місцевих бюджетів з державного бюджету у формі освітньої субвенції. Однак через неефективну освітню мережу, існування великої кількості малокомплектних шкіл місцевим органам влади часто не вистачає цих коштів і вони змушені використовувати власні надходження. За таких обставин поглиблюється диференціація якості надання освітніх послуг між більш та менш фінансово спроможними територіальними громадами.

Непрестижність педагогічної праці та рівень заробітних плат у сфері освіти веде до зниження компетентності педагогічного персоналу та якості освітніх послуг. Система навчального навантаження («ставок») для працівників освіти призводить до девальвації

вимог до вчителів-професіоналів і викривлення стимулів до підвищення кваліфікації вчителів і зміцнення авторитету професії. Така система змушує педагогів обирати в роботі пріоритети, протилежні задекларованим концепцією Нової української школи змінам парадигми викладання та взаємодії вчителів з учнями. Водночас ці обставини зумовлюють необхідність значних інвестицій у підвищення кваліфікації вчителів. Модернізації також потребують програми післядипломної педагогічної освіти, узгодження змісту підвищення кваліфікації та первинної підготовки вчителів з урахуванням компетентнісних підходів до навчання, передбачених концепцією НУШ.

Попри активний розвиток інклюзивної освіти в регіоні говорити про вирішення проблеми рівного доступу до освітніх послуг зарано. Високоефективні системи освіти віддають перевагу рівності та інклюзії всіх здобувачів освіти й засновані на ідеї, що всі учні здатні добитись високих досягнень за належної підтримки. Дані міжнародних аналітичних досліджень вказують на те, що високі показники системи в цілому диктуються необхідністю донесення знань до кожної дитини. Фокусування на справедливості та інклюзивності має стати ключовим аспектом бачення освіти в Україні на перспективу.

Вагомою проблемою сучасного етапу впровадження змін у систему управління сферою середньої освіти на базовому рівні є недостатній розвиток управлінської спроможності для децентралізованого надання відповідних послуг. Реформи дали місцевій владі та школам більше самостійності у використанні своїх бюджетів та організації навчальних програм, але це вимагає відповідного рівня менеджменту в освіті, а також педагогічного персоналу, спроможного надавати послуги високої якості.

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА

Позашкільна освіта формує цілісний освітній простір і є невід'ємною складовою системи освіти. Саме позашкільна освіта здатна доповнювати, поглиблювати, розширювати межі дошкільного, початкового, неповного середнього, допрофільного, профільного, загального середнього, професійно-технічного освітніх рівнів. При цьому вона виявляється не тільки дієвим засобом у процесі інтеграції базових компетентностей, які опановує дитина впродовж усього процесу навчання, а й закладає підвалини для саморозвитку та професійного самовизначення в майбутньому.

Метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних навичок і вмінь, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності.

Згідно з чинним законодавством здобуття позашкільної освіти забезпечується закладами позашкільної освіти різних типів, форм власності та підпорядкування, іншими закладами освіти, сім'єю, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами, організаціями та іншими юридичними і фізичними особами.

Мережа позашкільної освіти Львівської області

У 2019-2020 навчальному році у Львівській області функціонувало 111 закладів позашкільної освіти (близько 8% усіх позашкільних закладів України), в тому числі 33 заклади ДЮСШ системи освіти.

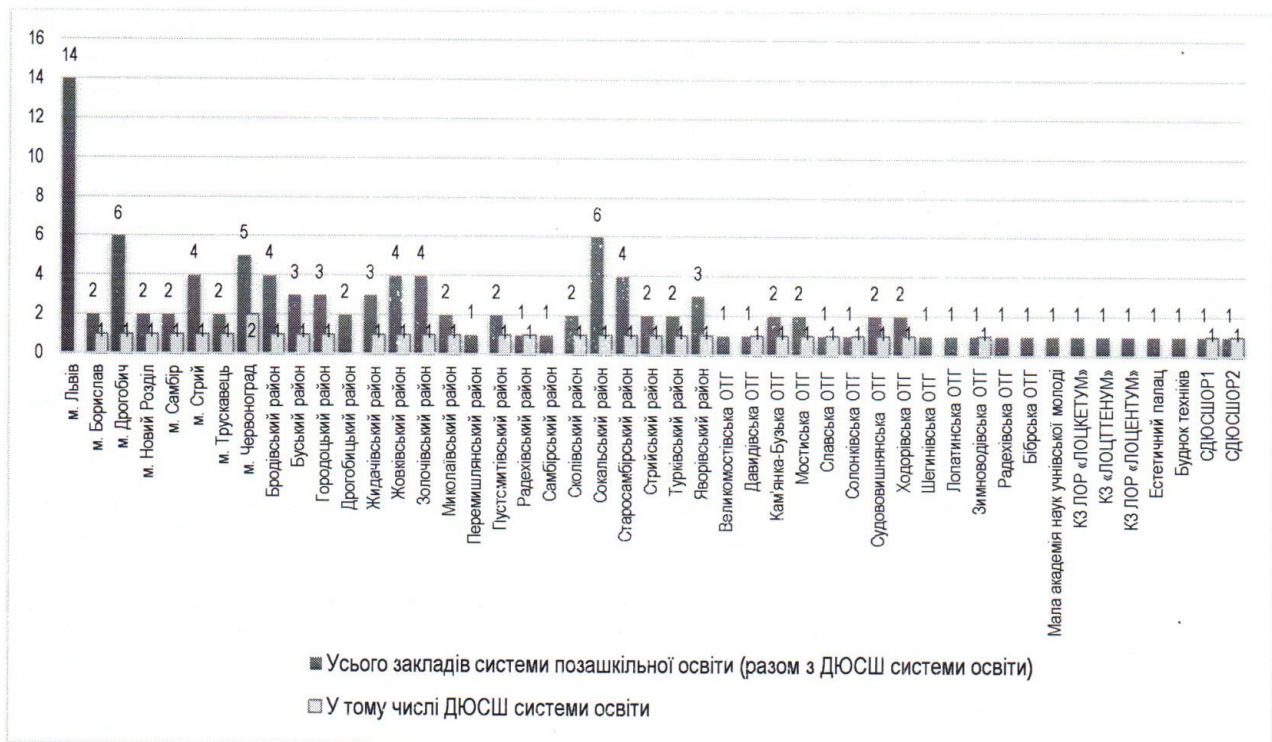

Рис 41. Кількість закладів системи позашкільної освіти Львівської області у 2019 - 2020 н. р., одиниць

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

В обласному центрі було зосереджено 14 закладів позашкільної освіти. Серед закладів позашкільної освіти Львівської області – 2 державного, 6 обласного, 38 міського,

47 районного підпорядкування. В об'єднаних територіальних громадах Львівщини функціонує 18 закладів позашкільної освіти.

За типами навчальних закладів у Львівській області функціонує 46 центрів, палаців, будинків художньо-естетичної творчості, 9 центрів, палаців, будинків науково-технічної творчості чи юних техніків, 4 центри, палаци, будинки туристично-краєзнавчої творчості, 5 малих академій наук учнівської молоді та інші.

Таблиця 15. Кількість закладів позашкільної освіти Львівської області за типами у 2019-2020 навчальному році, одиниць

	Усього	Профільні	у тому числі:												Комплексні
			Центри, будинки, клуби, наук-техн творч., станц. юних техніків	Центри, будинки, клуби еколого-натуралістичного напрямку, станц. юннатів	Центри, будинки, клуби туристсько-краєзнавчої творчості	Центри, палаци, будинки, клуби художньо-естетичної творчості	Центри військово-патріотичного напрямку	Малі академії наук учнівської молоді	Малі академії мистецтв	Клуби фізичної підготовки	Дитячі флотилії моряків і річковиків	Дитячі стадіони	Дитячі парки	Інші заклади	
Львівська	78	78	9	5	4	46	0	5	2	1	0	0	0	7	0
Україна	1389	1149	167	97	79	633	20	33	5	26	13	1	3	72	240

За даними Міністерства освіти та науки України

Основними напрямками позашкільної освіти Львівської області є: художньо-естетичний, науково-технічний, екологічний, спортивний, туристичний, гуманітарний, науковий, оздоровчий. У 2019-2020 н.р.і позашкільна освіта Львівської області була представлена роботою 3671 гуртка, творчого об'єднання, секції, серед яких: 1918 одиниць (52 %) художньо-естетичного напрямку, 516 одиниць (14 %) науково-технічного, 268 одиниць (7%) еколого-натуралістичного, 191 одиниця (5 %) спортивного напрямку та інші.

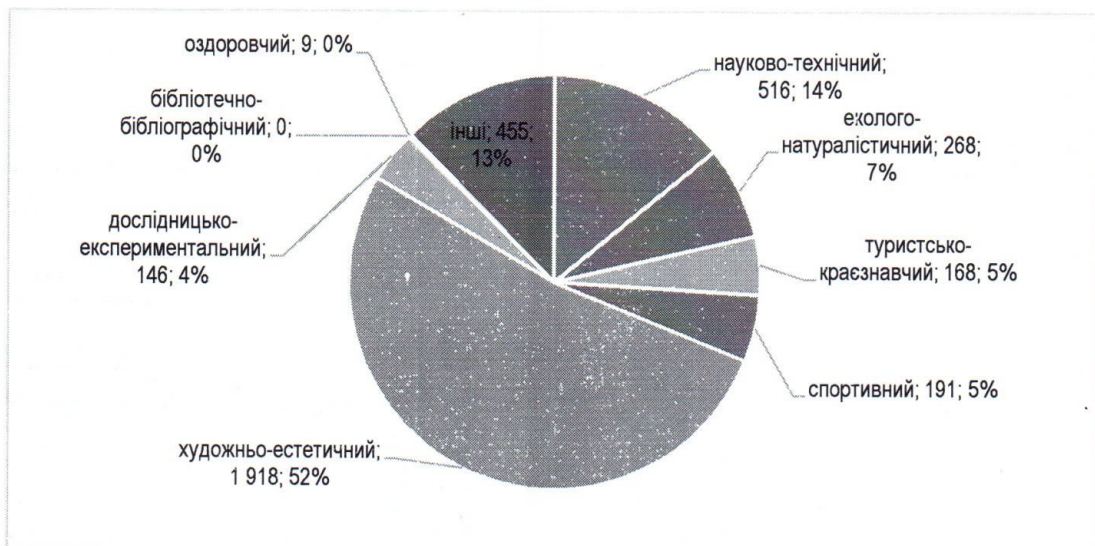

Рис 42. Структура гуртків, творчих об'єднань, секцій у закладах позашкільної освіти Львівської області у 2020 році

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

У 2019-2020 н.р. у Львівській області було проведено 4,4 тис. заходів позашкільної освіти, у яких брало участь 294 тис. учнів, однак з них за рахунок коштів бюджету лише – 0,7 тис. заходів та залучено 93 тис. дітей.

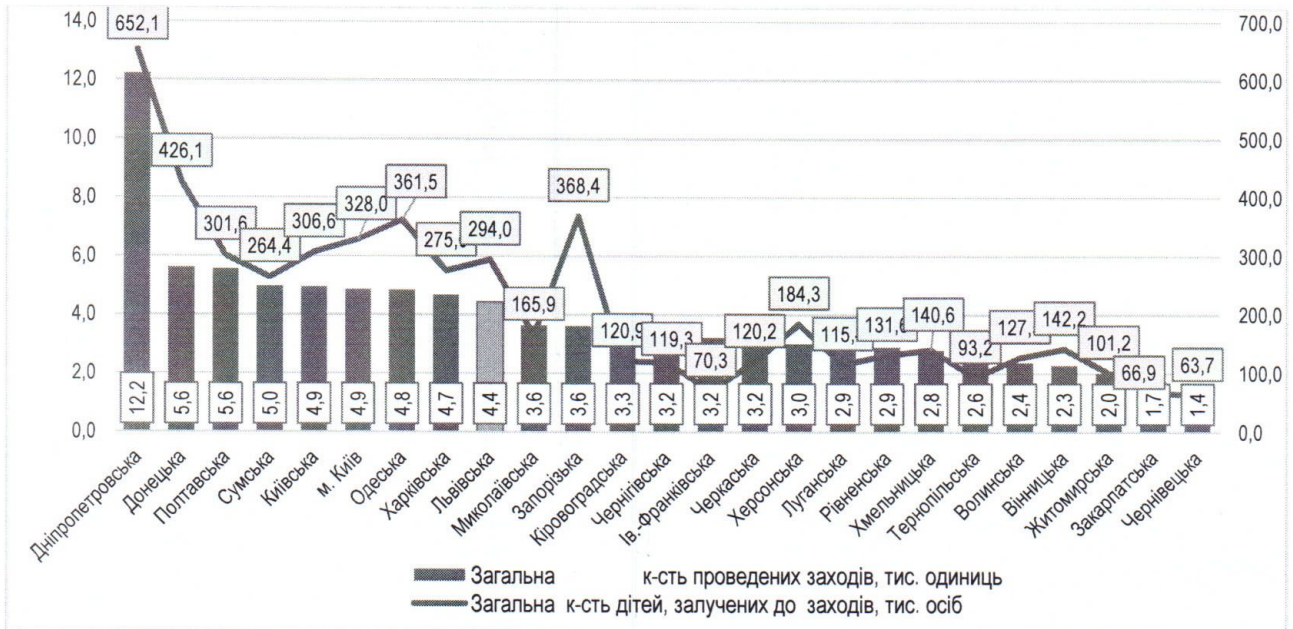

Рис 43. Заходи позашкільної освіти Львівської області, проведені у 2019-2020 н.р.

Джерело: за даними Міністерства освіти і науки України

У 2019-2020 н. р. заклади позашкільної освіти області відвідувало 66 580 осіб (близько 5% від усіх по Україні), в тому числі заклади ДЮСШ – 14 113 осіб. Комунальні позашкільні заклади в обласному центрі відвідувало 17 786 осіб, або 26,6 % усіх по області.

Упродовж останніх років зростає роль позашкільної освіти в забезпеченні освітньої діяльності дітей та молоді у вільний час, про що свідчить високий рівень середньої наповнюваності позашкільних закладів Львівської області. Зокрема, у м. Львові впродовж останніх п'яти років вона становила 100 та вище відсотків.

Попри високу наповнюваність комунальних закладів позашкільної освіти м. Львова, показник охопленості учнів закладами позашкільної освіти, починаючи з 2014 року, знижується. У 2018 році він складав тільки 25,8%, що пояснюється покращенням демографічної ситуації в області та зростанням загальної кількості учнів.

Рис 44. Рівень охопленості учнів комунальними позашкільними закладами м. Львова та кількість педагогічних працівників 2010-2019 рр.

За даними Львівської міської ради

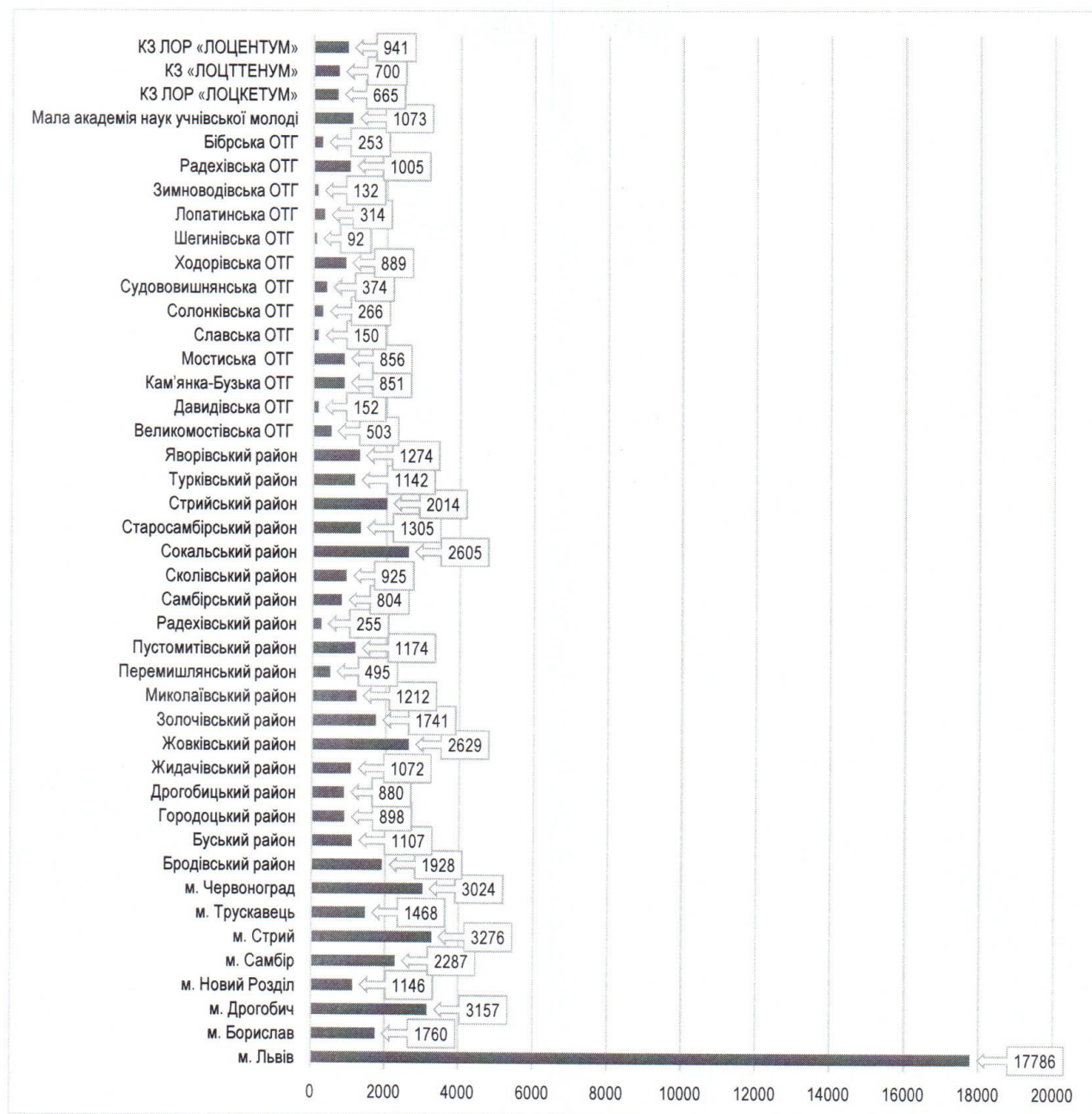

Рис 45. Загальна чисельність вихованців у закладах позашкільної освіти системи освіти (разом із ДЮСШ системи освіти), у 2019-2020 н. р., осіб

За даними департаменту освіти і науки ЛОДА

Матеріально-технічна база закладів позашкільної освіти

Як і в усій країні, більшість позашкільних закладів Львівщини – центри дитячої творчості, палаци дітей та юнацтва – створені та функціонували ще за радянських часів та мають низький рівень матеріально-технічного забезпечення. Впродовж останніх років активну конкуренцію їм складають приватні заклади – арт-студії, гуртки робототехніки чи танцювальні студії тощо. Однак платні послуги приватних закладів не завжди є доступними для більшості школярів, особливо у сільській місцевості.